

KRITICKÉ FÁZE ŽIVOTNÍHO CYKLU ORCHIDEJÍ LIMITUJÍCÍ OBNOVU JEJICH POPULACÍ

Jana Jersáková
Přírodovědecká fakulta
Jihočeská univerzita
České Budějovice

OBNOVA ORCHIDEJOVÝCH POPULACÍ

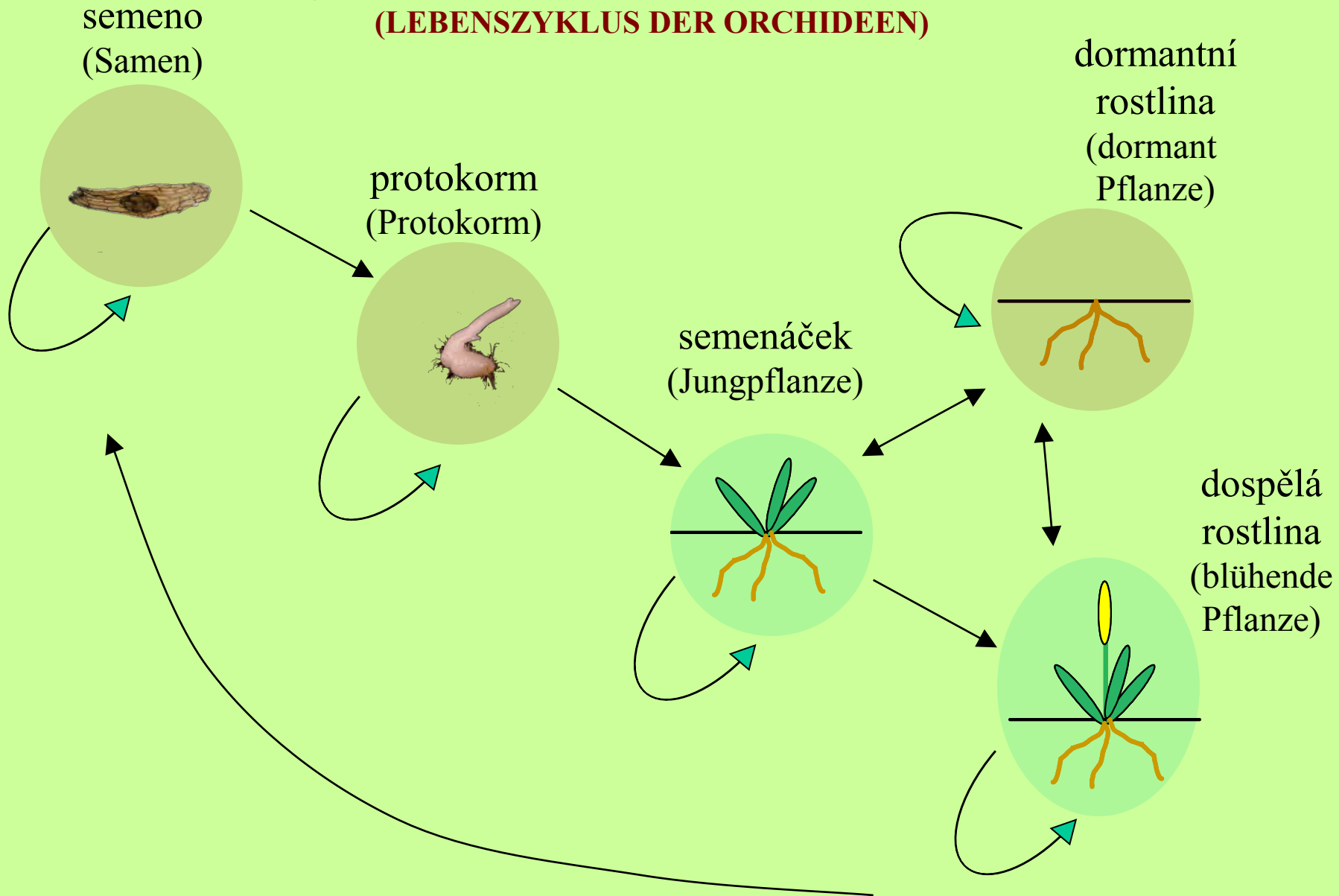
Co je třeba vědět:

- 1. Jaká je biologie cílového druhu**
- 2. V jakém biotopu druh roste**
- 3. Jak tento biotop obhospodařovat
i s ohledem na ostatní druhy**

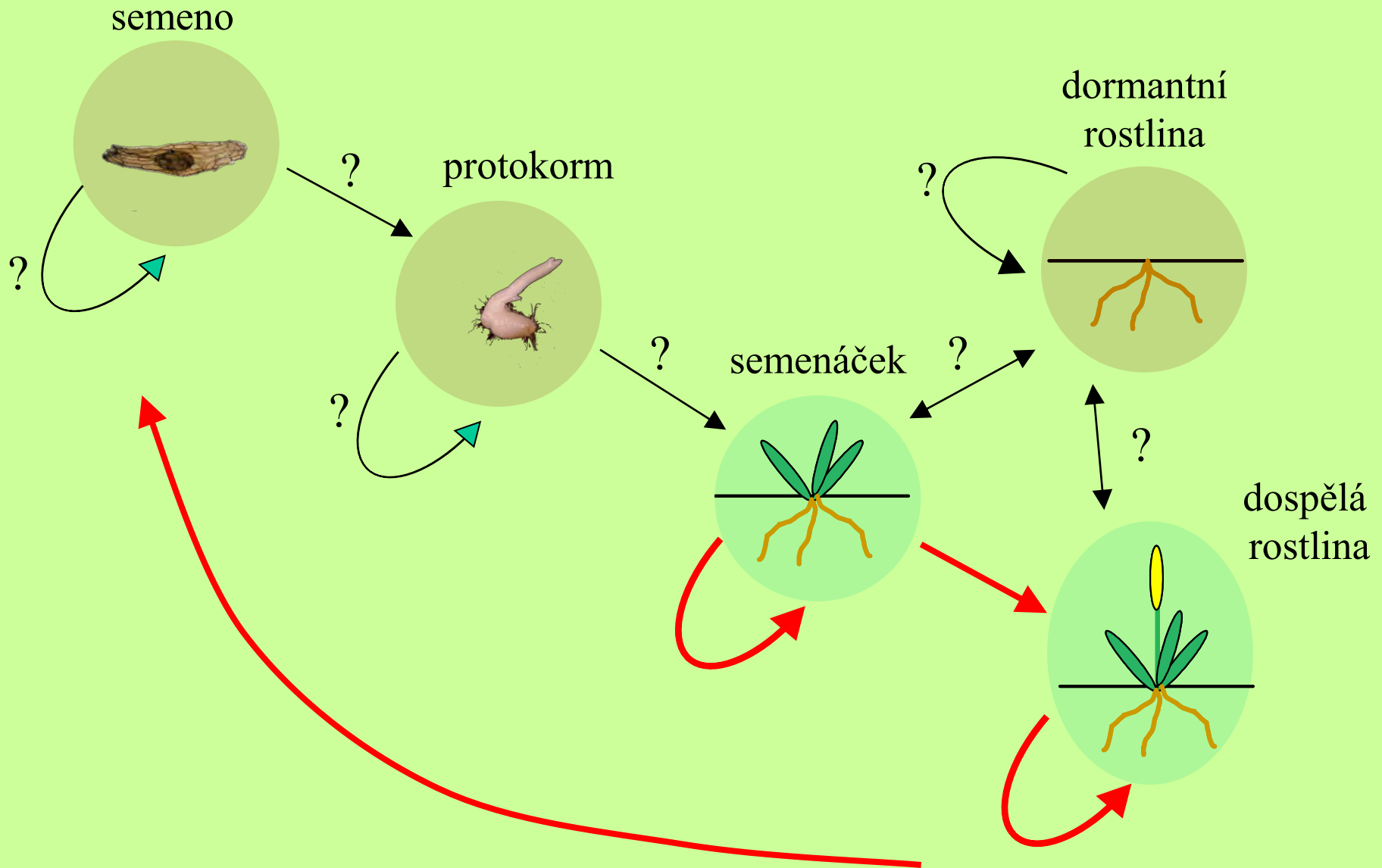

ŤIVOTNÍ CYKLUS ORCHIDEJÍ

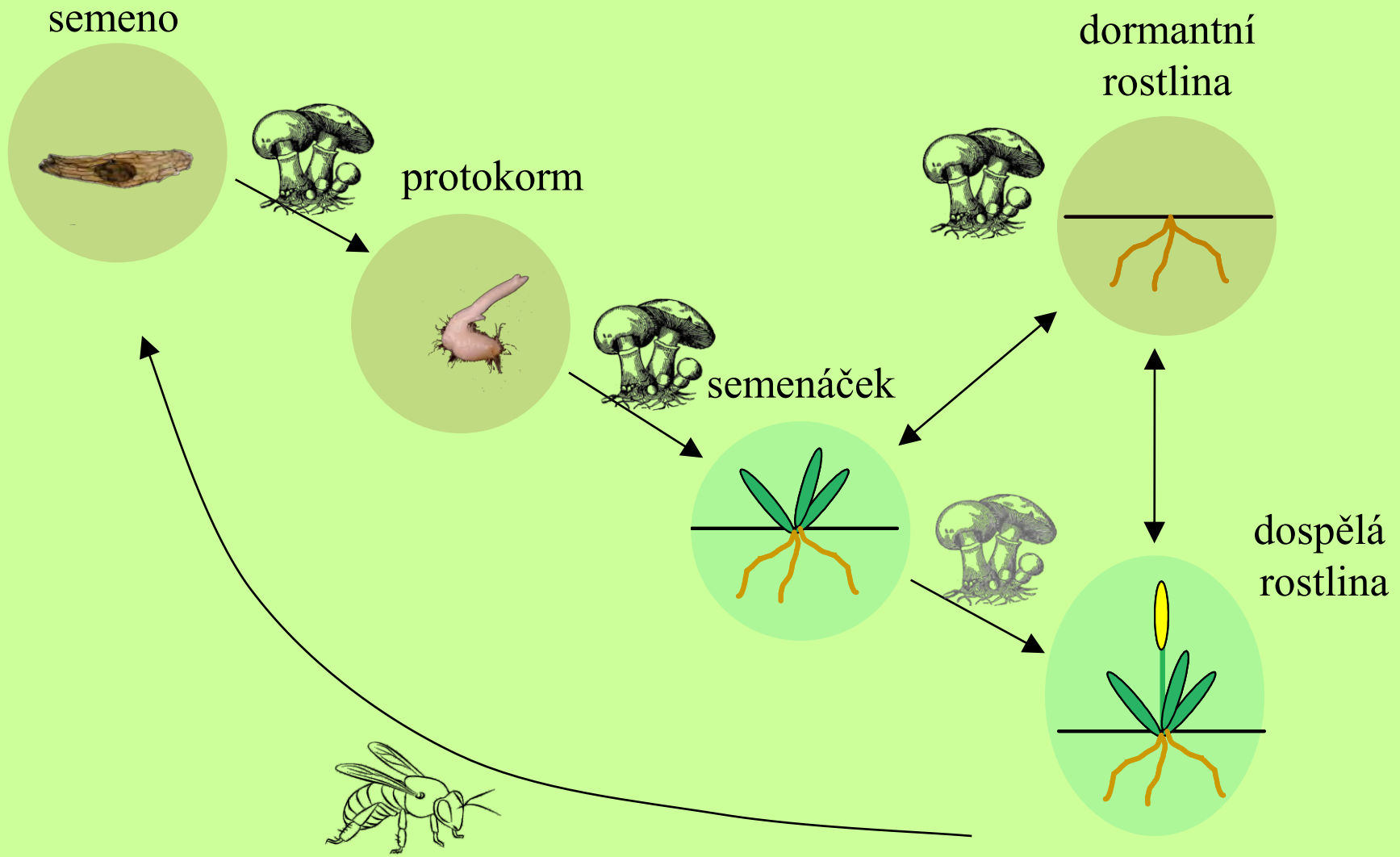
(LEBENSZYKLUS DER ORCHIDEEN)

ŽIVOTNÍ CYKLUS ORCHIDEJÍ

INTERAKCE ORCHIDEJÍ S HOUBAMI A OPYLOVAČI

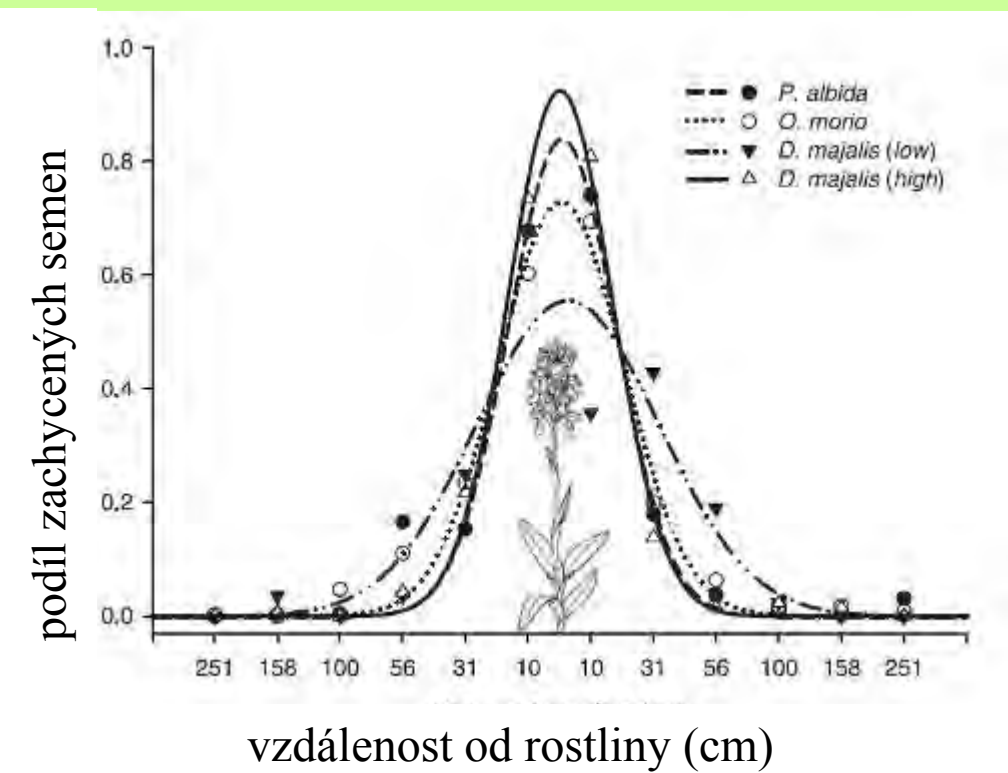

ŠÍŘENÍ SEMEN

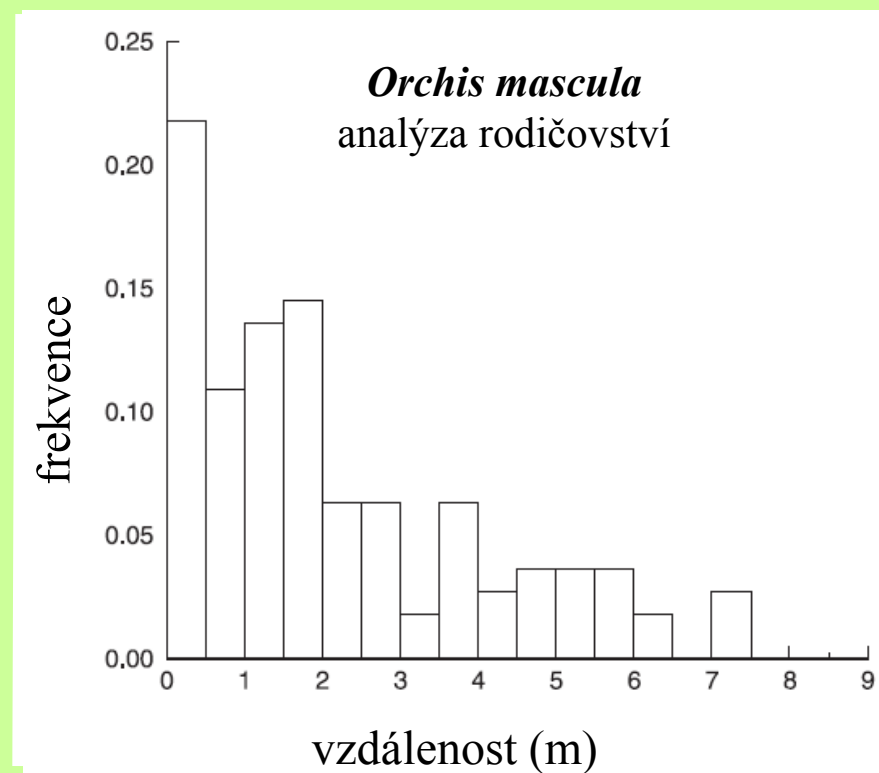
Je dobře se druh šíří na nová či obnovená stanoviště???

Paradigma: orchidejová semena se snadno šíří

(Jersáková & Malinová 2007)

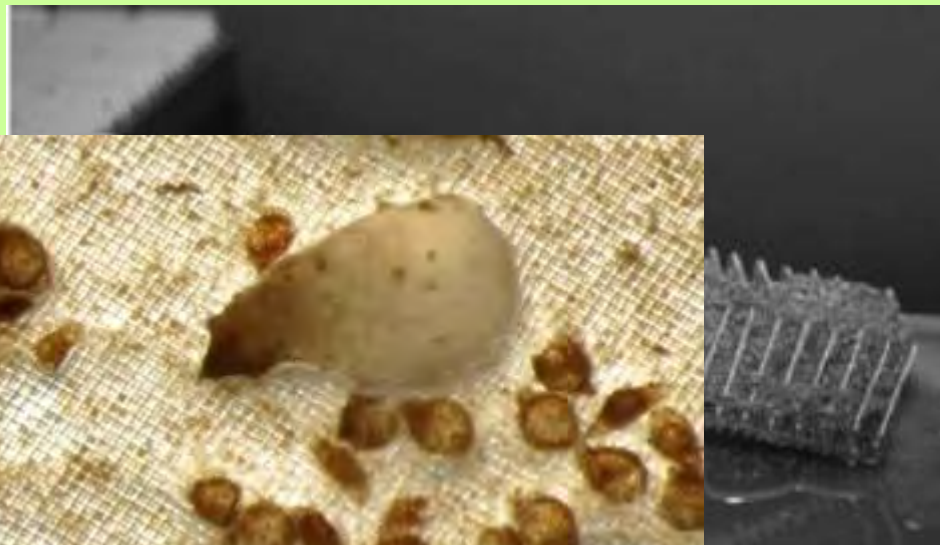
Většina semen spadne blízko

(Jacquemyn et al. 2009)

studium *in situ* dle Rasmussen & Whigham 1993

Když obnovíme stanoviště, může druh vyrůst ze semenné banky?

Doba klíčivosti semenné banky (*Whigham et al. 2006*)

<i>Goodyera repens</i>	1 rok	<i>Platanthera lacera</i>	> 3 roky
<i>Corallorhiza trifida</i>	4–5 let	<i>Liparis loeselii</i>	7 let

Cypripedium calceolus > 4.5 let (*Rasmussen & Pedersen 2011*)

Dactylorhiza lapponica po 3 letech 0.2% živých semen (*Oien et al. 2008*)

po 3 letech v půdě:	% klíčících semen	% neklíčících semen
<i>Dactylorhiza sambucina</i>	0.2	2
<i>Gymnadenia conopsea</i>	1.4	2
<i>Pseudorchis albida</i>	6	27

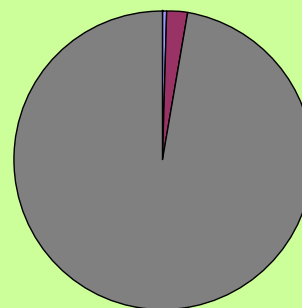
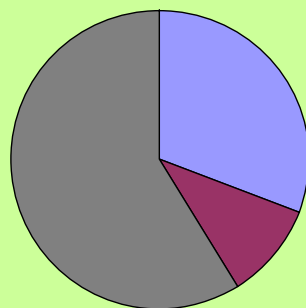
Luční druhy mají rychlejší dynamiku klíčení

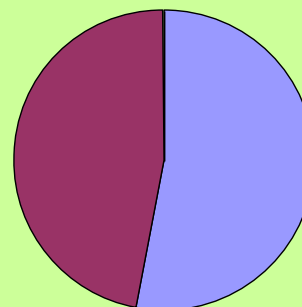
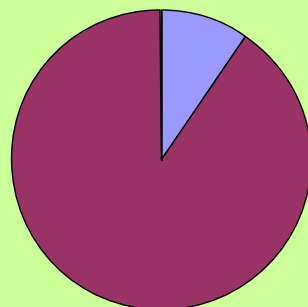
semena po 1. roce v půdě

po 2. roce v půdě

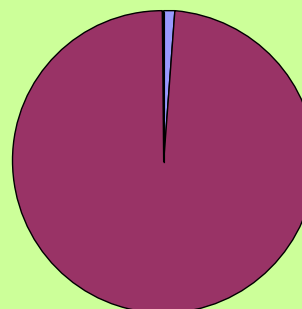
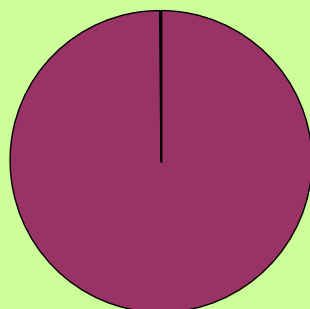
*Dactylorhiza
sambucina*

*Epipactis
helleborine*

*Epipactis
purpurata*

klíčící   neklíčící   mrtvá

DĚLKA ONTOGENEZE

Jak rychle vyklíčí semeno do semenáčku?

Doba do prvního listu dle literatury a našeho výzkumu:

<i>Dactylorhiza sambucina</i>	2	3
<i>Pseudorchis albida</i>	4	3
<i>Cephalanthera rubra</i>	10	
<i>Corallorhiza trifida</i>	5-7	>4

semenáček *Dactylorhiza sambucina*

protokormy po 2 letech v půdě

Dactylorhiza sambucina

Pseudorchis albida

po 4 letech v půdě

Corallorhiza trifida

*Jaká je pravděpodobnost, že semeno přejde až do semenáčku?
Pravděpodobnost vzniku nové populace?*

D. sambucina (1 lokalita):

podíl protokormů z vyšetřých semen

po 1 roce	4.4 % (ze 7 200 semen)
po 2 roce	0.1 % (ze 6 600 semen)
po 3 roce	0.2 % (ze 3 600 semen)
po 4 roce	0 % (ze 2 600 semen)

P. albida (19 lokalit, průměrný počet semen na kytku 23 tis.):

	vyseto	# zdravých protokormů	# protokormů s list. základem	# semenáčků na kytku
po 2 roce	69000	682 (0.9%)	6	1
po 3 roce	38000	59 (0.1%)	5	1.5

VHODNOST STANOVIŠTĚ – LIMITACE MYKORHIZNÍMI HOUBAMI

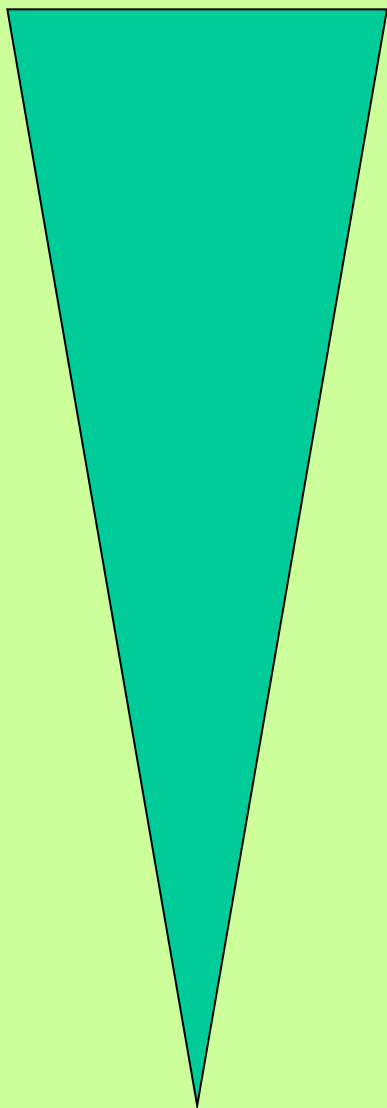
Jsou na lokalitě přítomné vhodné mykorrhizní houby pro klíčení?

- autotrofní – mixotrofní – mykoheterotrofní druhy
- houby saprotrofické (skupina rhizoctonií)
- houby ektomykorrhizní (př. *Russula*, *Tuber*, *Thelephoraceae*)
- koncentrace hub v okolí dospělých rostlin

široké spektrum hub

Gymnadenia conopsea group

Tulasnellaceae, Ceratobasidiaceae, Pezizaceae (celkem 28 linií)

Epipactis helleborine

Tuberaceae, Pyronemataceae, Hymenogastraceae, Thelephoraceae (celkem 20 linií)

Orchis tridentata

Ceratobasidiaceae, Tulasnellaceae, Hymenogastraceae

Dactylorhiza majalis

Tulasnellaceae (9 linií)

Neottia nidus-avis

Sebacinaceae (*S. vermifera* agg.)

Limodorum abortivum

Rusullaceae (dominují 2 linie)

Pseudorchis albida

Tulasnellaceae (dominuje 1 linie)

Orchis mascula

Tulasnellaceae (1 linie)

úzké spektrum hub

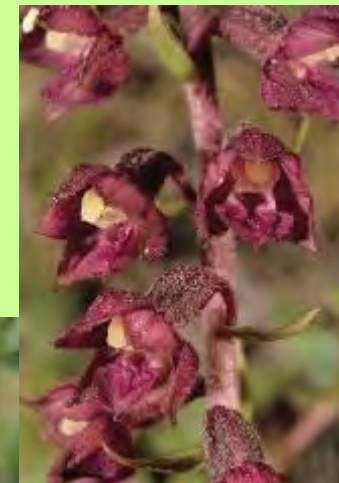
Epipactis atrorubens

světломilný druh rostoucí pouze na bazickém podloží

výsev na 7 lokalit

klíčil dobře na kyselých půdách i v lužních lesích

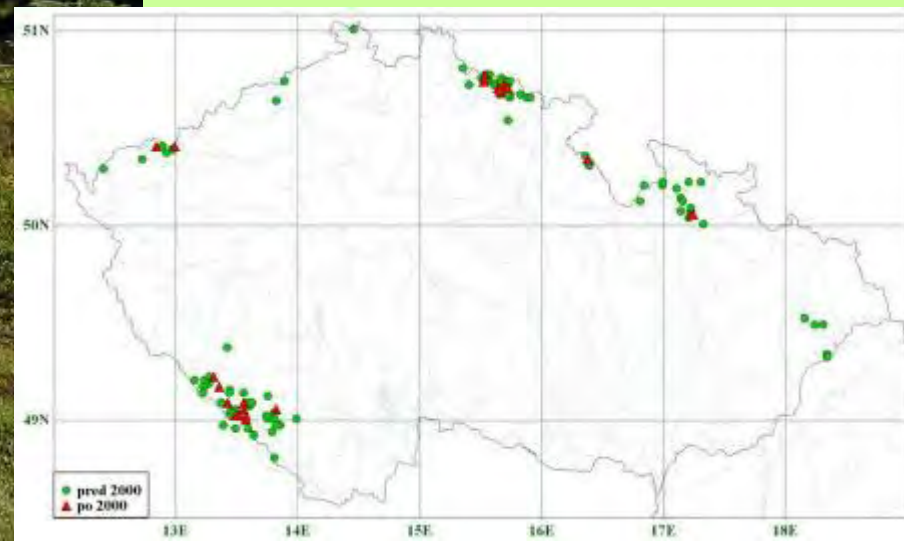
limitace dalšího růstu jinými faktory

VHODNOST STANOVIŠTĚ – HOUBOVÁ SPECIFICITA

Pseudorchis albida

23 lokalit, tj. 17% původního výskytu, smilkové trávníky
vyklíčil do protokormů na 18 z 19 lokalit na Šumavě
nejčastěji s jedním druhem houby
limitace jinými faktory (vegetace, narušení, šíření semen)

VHODNOST STANOVIŠTĚ – ABIOTICKÉ FAKTORY

- + obsah organické hmoty (*Goodyera repens*), – obsah org. C (*Caladenia*)
- + obsah draslíku (*Caladenia*)
- + množství opadu (*Caladenia*)
- + půdní vlhkost (*Goodyera repens*)
- + stáří lesa (*Goodyera pubescens*)
- stáří dřevní hmoty (<15-let staré dřevo u *Goodyera pubescens*)
- pH (*Goodyera repens*), + pH (*Pseudorchis albida*)
- obsah N a P (Pyrolaceae)

KLÍČENÍ NA OBNOVENÝCH STANOVIŠTÍCH

Dactylorhiza fuchsii

D. praetermissa

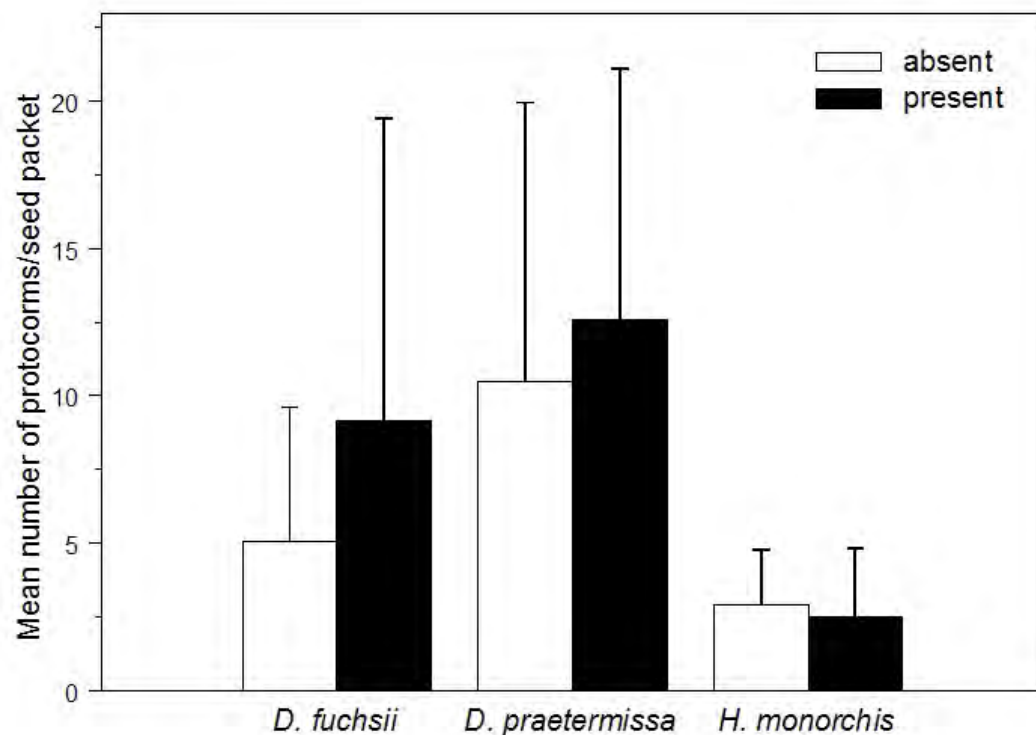
Herminium monorchis

pobřeží Belgie, obnovené duny

rekolonizace pomalá

rámečková metoda

vhodnost stanoviště – typická vegetace

klíčení vyšší na již
obsazených plochách

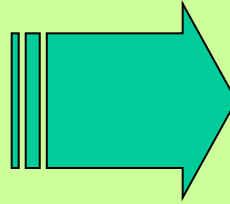
vyšší abundance hub v
okolí dospělých orchidejí

šíření limituje osídlování nových ploch

(De Hert et al. 2013)

Spontánní kolonizace nových/obnovených lokalit

- omezené šíření semeny
- malá pravděpodobnost nalezení houby
- extrémní mortalita při klíčení

nízká pravděp. kolonizace

PRAXE

- *dostatečný přísun diaspor výsevy či výsadbou rostlin*
- *ruční opylování u druhů s nízkou produkcí semen*
- *konektivita populací v krajině*

Vhodnost stanoviště pro klíčení a přežívání

- saprofytické houby jsou hojně rozšířené → rychlé klíčení a krátká dormance
- ektomykorhizní houby omezeně dostupné → pomalejší klíčení a delší dormance
- vysoká mikrostanovištní heterogenita v přítomnosti hub
- ektomykorhizní a mixotrofní orchideje závislé na kvalitě lesa

PRAXE

- *vyšší abundance hub v místě výskytu orchidejí*
- *podobné složení vegetace*
- *rámečková metoda – zjištění schopnosti klíčit na dané lokalitě*
- *izolace hub z orchidejí a inokulace půdy či vysazovaných rostlin*
- *podpora klíčení a růstu hub úpravou stanoviště (stáří dřevní hmoty, zalévání)*
- *konkurence okolní vegetace*
- ***monitoring***

PODĚKOVÁNÍ

Tým studentů PŘF JU:
Tamara Těšitelová
Milan Kotilínek
Zuzka Štípková
Iva Traxmandlová
Zdeněk Ipser a další

DĚKUJI ZA POZORNOST